

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2862/14

לפני: כבוד השופט ח' מלצר
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט א' שהם

העותרת: פלונית

נגד

המשיבים: 1. בית הדין הרבני האזורי ירושלים
2. בית הדין הרבני הגדול בירושלים
3. פלוני

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

בשם העותרת: עו"ד יעקב קצין ועו"ד אסתר שאנן
בשם המשיבים 1-2: עו"ד רפי רכס
בשם המשיב 3: עו"ד יצחק מאיר הגר ועו"ד יונתן בר יהודה

פסק-דין

השופט י' עמית:

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים, במסגרתה התבקשנו להורות על ביטולן של מספר החלטות שניתנו על ידי המשיבים 1 ו-2 (להלן: בתי הדין הרבניים) בעניינם של העותרת והמשיב 3 (להלן: המשיב).

רקע

1. העותרת והמשיב נשאו זו לזה כדמו"י ביום 13.11.1995, ונולדו להם שלושה ילדים. לימים, היחסים ביניהם עלו על שרטון – בני הזוג האשימו אחד את השני באלימות (פיסית ומילולית), ואמו של המשיב, שאף היא טענה כי סבלה מאלימות מילולית מצד העותרת, הגישה לבית המשפט לענייני משפחה בירושלים בקשה לצו הגנה בהתאם לחוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991 (תמ"ש 7034-15). ביום 23.8.2012, הגיש המשיב תביעת גירושין בבית הדין הרבני האזורי בירושלים. כתב התביעה הוגש על גבי טופס סטנדרטי של הנהלת בתי הדין

הרבניים הנושא כותרת "תביעת גירושין והכרוך בגירושין" (להלן: כתב התביעה). את טופס כתב התביעה מילא בכתב-יד באופן לאקונוי וחסר אחיו של המשיב, מאחר שהמשיב עצמו אינו יודע קרוא וכתוב. תחת הרובריקה "עילות לתביעת גירושין", נכתב בטופס כלהלן:

"לא מחבדת את בעלה מקללת מסיתה את הילדים נגדי + הילדים מקללים אותי. מקללת את אחים שלי + את אמא שלי אני לא מעוניין לחיות איתה דקה + לכרוך הכול + הכול" (השגיאות במקור – י"ע).

המשיב לא חתם על כתב התביעה, וחתימתו לא אושרה על-ידי מייצגו או על ידי מזכיר בית הדין, כפי שנדרש בתקנה כ"ח לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג (להלן: תקנות הדיון). משכך, הגישה העותרת בקשה למחיקת התביעה מחמת היעדר החתימה ואישור.

לאחר מכן, ועוד טרם ניתנה החלטת בית הדין בבקשתה למחיקת התביעה, הגישה העותרת ביום 10.9.2012, תביעת רכוש לבית המשפט לענייני משפחה בירושלים (תמ"ש 25556-09-12), וביום 6.11.2012 הגישה תביעת מזונות אישה וילדים (תמ"ש 9740-11-12). בנוסף, הגישה העותרת ביום 29.11.2012 תביעת גירושין מטעמה לבית הדין הרבני האזורי בירושלים. המשיב טען כי בית המשפט לענייני משפחה נעדר סמכות לדון בתביעות הרכוש והמזונות, מאחר שאלו נכרכו בתביעתו בפני בית הדין הרבני.

2. ביום 19.12.2012 התקיים דיון לגבי סמכותו של בית הדין הרבני לדון בענייני הרכוש והמזונות. העותרת הציעה כי הצדדים יתגרשו לאלתר, אך המשיב ביקש להשהות מתן הגט עד למתן החלטה בעניין הסמכות. הצדדים הגישו סיכומיהם, וביום 30.1.2013 ניתנה החלטת בית הדין הרבני האזורי אותה אביא להלן במלואה:

"לאור חוות הדעת שהתקבלה ממשרד היועץ לשיפוט רבני, בית הדין קובע כי הסמכות לדון בתביעות שבין הצדדים נתונה לבית הדין."

נוכח החלטה בלתי מנומקת זו, פנתה העותרת בבקשה לקבל העתק מחוות הדעת המדוברת, אך בהחלטת בית הדין מיום 5.3.2013 נדחתה הבקשה מן הטעם ש"לעיתים חוות הדעת היא פנימית לדיינים וכך גם חו"ד זו. ניתן לערער על קביעה זו לביה"ד הגדול."

3. העותרת הגישה בקשת רשות ערעור לבית הדין הרבני הגדול על החלטת בית הדין הרבני האזורי ופנתה בבקשה לבית המשפט לענייני משפחה למתן הוראות במסגרת תביעת הרכוש, מן הטעם שהחלטת בית הדין האזורי בטלה בשל היעדר הנמקה. המשיב, מצידו, עתר אף הוא בבקשה לבית הדין הרבני האזורי שינמק את החלטתו, מחשש שמא בית המשפט לענייני משפחה יקבע כי על פי הלכת פלמן נתונה לו הסמכות לדון בענייני הרכוש והמזונות, בהיעדר הנמקה. ואכן, ביום 15.4.2013 ניתנה החלטה מנומקת של בית הדין הרבני האזורי בעניין סמכותו, שנביאה בשלמותה להלן:

"טענות האשה על העדר סמכות ביה"ד מבקשת להתבסס על 'העדר חתימה' על מסמכי תביעת הגירושין, דין טענה זו להדחות. טענת העדר החתימה אינה מהותית דיה על מנת להציג מצג לפיו העדרה "מפקיע" את התביעה ומונע את רכישת סמכות ביה"ד.

הבעל הצהיר בפני ביה"ד כי כתב התביעה מולא על ידו בעזרת אחיו – בשל העובדה כי הוא איננו קורא וכותב – בנוכחותו ומפיו הוא. האגרה שולמה במלואה והזמנות לדיון הוצאו באותו מעמד.

ביה"ד שוכנע שאכן התביעה הוגשה ע"י התובע מתוך הסכמה ורצון כן ואמיתי בתביעה, וע"כ מוחלט כי העדר חתימתו על כתב התביעה בשל שגגה או בורות, איננו פגם היורד לשורשו של הליך ואין בו כדי לאיין את כתב התביעה מתוכנו ומתוקפו. ביה"ד מקבל את עמדת התובע ומאפשר את ריפוי הפגם ה'תקנוני' הזה תוך כדי דיון.

טענתה השניה של הנתבעת היא להעדר סמכות ביה"ד בשל פגמים והעדר פירוט בתביעות העדר כנות וכו'. אולם גם טענה זו דינה להידחות.

העדר פירוט חלקים מהרכוש מהווה לעיתים סממן היכול להצביע על חוסר כנות. אולם על הדברים להישקל לאור הנסיבות של כל מקרה, ובעניין זה ניתנו פסקי דין רבים.

עפ"י שיקול דעתנו ולאור הראיות שהוצגו בפנינו, התובע אכן פירט את הרכוש כולו. התרשמותנו היא כי התובע לא ניסה להתחכם ולהשמיט רכוש ההיפך הוא הנכון.

במיוחד נכונים הדברים כאשר גם לטענת הנתבעת חלק הרכוש לגביו טענה כי הושמט, הינו דירה בה מתגוררת הנתבעת והדברים מדברים בעד עצמם.

מסקנתנו היא כי תביעת הגירושין על כל אשר נכרך בה הוגשה בכנות, כדין, ונכרכה לתביעת גירושין כדין וביה"ד רכש סמכות לדון בכל אשר נכרך בה.

בשלהי הדברים נציין כי העובדה שהנתבעת שקיבלה את כתב התביעה מיהרה לביהמ"ש למשפחה על מנת להגיש שם את תביעותיה יש בה כדי להוות התנהלות שאיננה בתום לב, וחסרת כנות".

ובזירה השניה, בהחלטתו מיום 11.5.2013, דחה בית המשפט לענייני משפחה את בקשת העותרת למתן הוראות במסגרת תביעת הרכוש, והורה לה לעדכנו לאחר מתן החלטה בבקשת רשות הערעור בבית הדין הרבני הגדול.

4. בהחלטתו מיום 25.2.2014 דחה בית הדין הרבני הגדול את בקשת רשות הערעור שהגישה העותרת. בהחלטתו, עמד בית הדין על כך שהיעדר פירוט ממצה בכתב התביעה אינו בהכרח קנה המידה בו יש למדוד את כנות הכריכה, והפירוט יוכל לבוא לאחר מכן בהמשך ההליכים. נקבע כי נוכח מכלול הנסיבות, אין לייחס למשיב חוסר תום לב, והדברים נובעים מחוסר הבנתו והשכלתו ו"מה יש לנו לדרוש מאדם כזה שלא שפר עליו מזלו אם זה בגללו או בגלל החברה שלא נתנה לו את הכלים כדי שילמד ויחכים". בשורה התחתונה, נקבע אפוא כי בנסיבות התיק הכריכה הייתה כנה והסמכות לדון במכלול התביעות מסורה לבית הדין האזורי.

מכאן העתירה שלפנינו.

טענות העותרת

5. ניתן לחלק את טענות העותרת לשתי קבוצות: טענות כנגד התנהלותו של המשיב, וטענות כנגד התנהלותם של בתי הדין הרבניים. לטענת העותרת, תביעת המשיב לגירושין לא עמדה בתנאי הסף הפרוצדוראליים של הגשת תביעה לבית הדין הרבני, בהיותה בלתי-חתומה וללא אימות בניגוד לדרישת תקנות הדיון, וכתב התביעה לא תוקן לאורך כל ההליך, חרף העובדה שהמשיב שכר שירותי עורך דין החל מספטמבר 2012. לטענת העותרת, גם התביעה וגם הכריכה לא היו כנות, ונועדו לקנות למשיב יתרון בלתי-הוגן בענייני הממון. זאת ניתן ללמוד מכך שהמשיב לא פירט את עילת הגירושין בכתב התביעה, החסיר מכתב התביעה מידע מהותי כמו פירוט רכושו והצעת סכום למזונות אישה, וסירב להשלים את הליך הגירושין בטרם מתן החלטה בעניין הסמכות. בהקשר זה אציין כי המשיב נתן לעותרת את גיטה ביום 25.2.2014, מיד לאחר שניתנה החלטת בית הדין הרבני הגדול הדוחה את בקשת רשות הערעור.

כנגד בתי הדין, טוענת העותרת כי הפלו אותה לרעה, בכך שהתחשבו בנסיבותיו האישיות של המשיב, ובפרט בהיותו אנאלפבית. לטענתה, מתן "הנחות" למשיב בכללים הפרוצדוראליים, לרבות התעלמות מדרישת החתימה שבתקנות הדיון, וההתעלמות מכללי הכריכה, חוטאת לכלל הידוע "ודל לא תִּהְיֶה בריבו" (שמות כג:ג). בנוסף, בית הדין האזורי חטא לכללי הצדק הטבעי בפרסום החלטתו מיום 30.1.2013 ללא הנמקה, ובהסתמכות על חוות דעת "סודית" של היועץ לשיפוט רבני שלא הוגשה לעיון הצדדים. החלטה זו של בית הדין, וכן החלטתו המנמקת שהוצאה ביום 15.4.2013 לבקשת המשיב לוקות גם בחוסר סבירות קיצונית, ודינן להתבטל.

דיון והכרעה

6. לא אכחד כי נוכח הצטברות הפגמים במקרה דנן, התלבטתי אם אין מקום להתערבותנו בהחלטות בתי הדין הרבניים. אך לסופו של יום, וכפי שיוסבר להלן, נחה דעתי כי הפגמים אינם יורדים לשורשו של עניין, והם נובעים מכך שהמשיב אינו יודע קרוא וכתוב ולא נעזר בייעוץ משפטי שעה שהגיש את תביעתו לבית הדין. כפי שיוסבר להלן, גם באופן הבלתי-מקצועי, בלשון המעטה, בו מילא המשיב את הטופס, הוא לא החסיר את העיקר מן הספר, ואין לייחס לו חוסר כנות בבקשתו "לכרוך את הכל + הכל".

7. אקדים מילים מספר לגבי כתב התביעה, שהוא טופס סטנדרטי של הנהלת בתי הדין הרבניים, העומד לרשותו של כל מבקש לתבוע גירושין בבתי הדין הרבניים. מטרתו של טופס זה הינה להקל על בעלי דין, במיוחד על אלו שאין הפרוטה מצויה בכיסם ושאינם מיוצגים על ידי עו"ד או טוען רבני, ולהנגיש את שירותי בית הדין. ואכן, טופס זה, ומגוון המנגנונים האחרים שדרכם בתי הדין הרבניים מגישים את שירותיהם, נושא פרי, ומאחד המחקרים נמצאתי למד כי בעלי-דין בלתי מיוצגים פונים לבתי דין רבניים פי-30 יותר ממה שהם פונים לבתי משפט לענייני משפחה (*Daphna Hacker, Religious Tribunals in Democratic States: Lessons from the Israeli Rabbinical Courts* 27 J. L. RELIG.59, 66 (2012)). הנגשה זו מבורכת כשלעצמה, וכפי שנכתב באותו מאמר, הנכונות של בתי הדין שלא לעמוד על ייצוג משפטי, נובעת גם מהתפיסה הדתית שקולו של המתדיין עצמו חשוב יותר מקולו של עורך הדין (שם, עמ' 67). אולם, לגישה הקלה אל בית הדין יש גם מחיר המתבטא לעתים בהגשת כתבי בי דין חלקיים או חסרים, ובניהול ההליך באופן לא-מקצועי. יש ובעל הדין המייצג את עצמו הוא ה"משלם" את המחיר, אך יש מקרים בהם גם הצד שכנגד נדרש לשאת בחלק מאותו מחיר. גם כאשר הדבר מכביד במקצת על הצד שכנגד, ובלבד שזכויותיו המהותיות אינן נפגעות, דומני כי אין לדקדק יתר על המידה באופן מילוי הטופס. טפסי התביעה משרתים את שני המינים, ויכולה אשה למלא בקצרה במשבצת המיועדת לעילת הגירושין "איני יכולה לשאת יותר את בעלי" ואין לדקדק עמה על קוצו של יוד. ולא הזכרנו קוצו של יוד אלא משום סמיכות פרשיות לגירושין ולגיטין ("אך קוצו של יוד הוא הַקְּגָנִי" נאנחה אותה אומללה בשירו של יל"ג).

8. כל מקרה יש לבחון על פי נסיבותיו, תוך התחשבות במכלול הנסיבות, חומרת הפגם, השלכותיו על זכויותיו של בעל הדין שכנגד, הסיבות לפגם, האם הוא ניתן לתיקון והאם יש בפגם כדי לפגוע בזכויותיו של בעל הדין שכנגד. במקרה העומד בפנינו, ניכר כי הגורם העיקרי לאי-עמידתו של המשיב בדרישות תקנות הדיון ואופן מילוי הטופס, היא דלותו של המשיב וחוסר בקיאותו. התובע לא רק שאינו יודע קרוא וכתוב, אף יותר מכך. כך עולה מהדרך בה מילא את המשבצת בה נשאל אם הוריו הם הוריו הביולוגיים והשיב על כך בשלילה, בעוד שאין חולק כי הם אכן הוריו הביולוגיים. וכפי שציין בית הדין הגדול בהחלטתו "אם כן מה לנו ללין עליו לא רק שגדל בלא השכלה דבר שודאי פגע בו בכמה צמתים בחייו גם עתה לא נמלא את רצונו לדון היכן שהוא חפץ ושוב יפגע"?

9. כידוע, על המבקש לכרוך נושאים נלווים לתביעת גירושין לעמוד בשלושה תנאי סף מצטברים: על תביעת הגירושין להיות כנה; על הכריכה להיעשות "כדין"; ועל הכריכה עצמה להיות כנה. מבחני עזר אלה, נועדו למנוע שימוש לרעה במירוץ הסמכויות בין הערכאות, "על ידי הקמת מחסום מלאכותי מפני פניה לערכאה האזרחית" (בג"ץ 5679/03 פלוני נ' מדינת ישראל פס' 10 (9.5.2005)).

בחינה מדוקדקת של האופן בו מילא המשיב את הטופס, מעידה על כך שלא נתכוון לפעול בחוסר תום לב או להסתיר רכוש, ועל כך ניתן ללמוד מהאופן בו המשיב מילא את כתב התביעה. כך, המשיב צייר קו אלכסוני ברובריקה "נכסי דלא נידי" על מנת לומר שאין לו נכסים מסוג זה, אך ברובריקה "זכויות נוספות" ציין המשיב כי "יש בית שלי + אמא שלי + לא שייך לגיברת זה של אמא שלי". מכאן, שהמשיב לא ניסה להטעות את בית הדין ולהעמיד מצג שווה כאילו אין לו נכסי דלא נידי, אלא שלא הבין את הנדרש ממנו. המשיב לא פירט את זכויותיו הפנסיוניות מסיבה דומה, ומנגד, הצהיר כי הוא נכון לשלם לילדיו מזונות בסכום של 3,000 ש"ח. אין בחוסר הפירוט כדי לפגוע בזכויותיה של העותרת, מאחר שניתן היה להשלים את פירוט הנכסים בבעלות בני הזוג בהמשך ההליך, כפי שאכן נעשה בפועל. על כן, לא שוכנעתי שכריכת הרכוש והמזונות נעשתה במטרה לסכל

פניית העותרת לבית המשפט, ויש לראות אותה ככריכה כנה ואת הפגמים בה כברי-תיקון.

יפים לענייננו דברי השופטת (כתוארה אז) ד' ביניש, במקרה דומה בו נטען כי האשה נמנעה מלפרט בכתב התביעה את הנכסים הרשומים על שמה, לרבות זכויות הפנסיה שלה, וכי היעדר הפירוט פוגם בכנות הכריכה באופן השולל את סמכות בית הדין הרבני לדון במכלול נכסי בני הזוג:

"באי-כוחם של הצדדים טענו בפנינו כי פסיקתו של בית-משפט זה מגלה פנים לכאן ולכאן בשאלה אם היעדר פירוט ממצה של מלוא הנכסים של בני-הזוג בתביעת הגירושין פוגם בכנות הכריכה של ענייני הרכוש: בא-כוחו של העותר הפנה בטיעונו לפסקי-דין שלפיהם היעדר פירוט מלא וממצה של נכסי בני-הזוג, בכוחו להצביע על חוסר תום-לב היורד לשורש כנות הכריכה של ענייני הרכוש (ראו: ע"א 423/79 צברי נ' צברי [6], בעמ' 248-249; ע"א 174/83 סוחר נ' סוחר [7], בעמ' 81; רע"א 572/91 לב נ' לב [8]). מנגד, הפנתה באת-כוחה של העותרת לפסקי-דין שלפיהם אי-פירוט של מכלול הנכסים והזכויות של בני-הזוג אין בו בהכרח כדי לשלול את כנות הכריכה, שכן "פירוט כאמור יכול וידרש במהלך הדיונים, אך אין לקבוע ככלל שהוא חייב להיות מובא במלואו ובאופן ממצה בתוך התובענה דווקא" (דברי הנשיא שמגר בע"א 739/87 בבלי נ' בבלי [9]; עוד ראו: ע"א 617/78 בן יחזקאל נ' בן יחזקאל [10], בעמ' 696; ע"א 1327/90 שיבת, קטינה נ' שיבת [11], בעמ' 879; ע"א 1565/94 מנדלברג נ' מנדלברג [12], בעמ' 174).

בחינה מעמיקה של פסקי-הדין האמורים מלמדת כי הסתירה שבאי-כוחם של הצדדים הצביעו עליה בטיעוניהם הינה לכאורית בלבד. כידוע, שאלת כנות הכריכה היא שאלה עובדתית במהותה, הנבחנת על רקע נסיבותיו המיוחדות של כל מקרה, והיא קשורה קשר הדוק לחובה הכללית הנוהגת במשפטנו לנהוג בתום-לב.

'ההכרעה בשאלת ה'כנות' היא על-פי מכלול הנסיבות האופפות את התביעה תוך בחינת מניעיו של מבקש הכריכה – האם הוא מבקש אך לסכל פנייה לערכאה האזרחית או שהוא מעוניין בקיום התדיינות צודקת, יעילה ומעשית בעניין הכרוך' (דברי השופט אנגלרד בבג"ץ 8754/00 דון נ' בית-הדין הרבני הגדול [13], בעמ' 8754/00).

669; עור ראו דברי הנשיא ברק בבע"מ 9530/02 פלונית נ' פלוני [14].

בהתחשב בכך, היעדר פירוט ממצה של מלוא הנכסים בתביעת הגירושין ושאלת ההשפעה של מחדל זה על כנות הכריכה מחייבים בחינה מהותית בכל מקרה לגופו על-פי נסיבותיו האינדוידואליות. במקרים מתאימים עשוי היעדר פירוט כאמור להעיד על חוסר תום-לב בכריכת ענייני הרכוש, למשל כאשר התובע כרך בתביעת הגירושין את חלוקת הרכוש באופן סתמי ונמנע מלפרט בכתב-התביעה את פרטי הרכוש שבמחלוקת – כולם או מרביתם; בנסיבות כאלה היעדר הפירוט הגורף של הנכסים בכתב-התביעה אינו מניח תשתית עובדתית מספקת לצורך הכרעה יעילה בסכסוך הרכושי, והדבר עשוי להעיד כי הכריכה אינה אמיתית ותמת-לב, וכי תכליתה העיקרית הייתה לחסום את דרכו של בעל-הדין האחר לבית-המשפט לענייני משפחה. כך גם כאשר הימנעות התובע מפירוט נכסים מסוימים בכתב-התביעה נובעת ממניעים שאינם כשרים, כגון הברחתם של הנכסים מבין הזוג האחר בניסיון להעלימם מגדר הרכוש המועמד לחלוקה. בנסיבות אלה אי-פירוט הנכסים בכתב-התביעה הוא חסר תום-לב ומעיד כי כריכת הרכוש לא נועדה להביא ליישוב אמיתי ויעיל של המחלוקת בין בני-הזוג. מנגד, ייתכנו מקרים שבהם בהתחשב במכלול נסיבות העניין היעדר פירוט ממצה של מלוא הנכסים של בני-הזוג לא ילמד על פגיעה מהותית בתום-הלב הדרוש לשם הוכחת כנות הכריכה, למשל כאשר התובע נמנע מלפרט בכתב-תביעתו חלק קטן בלבד מהרכוש השנוי במחלוקת, והחסר עשוי לבוא על תיקונו במהלך הדיון בפני בית-הדין" (בג"ץ 5747/03 פלוני נ' פלונית, פ"ד נח(5)776, 789-788 (להלן: עניין פלונית)).

הנה כי כן, כל מקרה ונסיבותיו, והדברים נלמדים מהתנהלות התובע הכורך תביעתו, תום ליבו ומניעיו.

10. ככלל, התניית מתן גט בויתורים של הצד שכנגד, עשויה ללמד על כך שהתביעה והכריכה נעשו מטעמים זרים, כדי לזכות ביתרון דיוני, ולא באופן כנה. אולם, בענייננו, המשיב לא דרש שהעותרת תוותר על טענה או דרישה כלשהי בטרם ייתן לה את גיטה, ובקשתו כי "גם ההחלטה בענין הסמכות תהיה לפני מתן הגט" (פרוטוקול דיון בבית הדין הרבני האזורי מיום 19.12.2012, עמ' 2 ש' 20),

אין בה להכריע את הכף לחובתו. המשיב לא העלה דרישה כלשהי לוותר דיוני או מהותי מצד העותרת, וכבר נתן לה את גיטה, מה שמצביע, ולו בדיעבד, על כך שתביעת הגירושין שהגיש היתה כנה (והשוו עניין פלונית בפסקה 5, שם נקבע כי בקשת האשה כי מועד סידור הגט יידחה עד להכרעתו של בית-הדין במכלול ענייני הרכוש, אינה מעידה על היעדר כנות תביעתה לגירושין).

11. לא אכחד כי יש ממש בטענות העותרת באשר להנמקתו, וליתר דיוק, חוסר הנמקתו של בית הדין הרבני בהחלטתו הלקונית מיום 30.1.2013, לפיה אימץ את חוות דעתו של היועץ לשיפוט רבני מבלי לפרט כלל את תוכנה. ההחלטה בעייתית על פניה, הן בשל חוסר ההנמקה והן בשל אימוץ חוות הדעת, לכאורה, ללא הפעלת שיקול דעת עצמאי של בית הדין.

אשר לחובת ההנמקה, הרי שאין צורך להכביר במילים אודות חשיבותה. ההנמקה מסירה חשש לשרירות בהפעלת שיקול הדעת השיפוטי, מאפשרת לצדדים ולערכאת הערעור להבין ולהעריך את החלטת הערכאה הדיונית, מאפשרת בניית הקורפוס של המשפט המקובל, מסירה חשד למשוא-פנים וחשובה למראית פני הצדק (ראו: בג"ץ 176/54 נחום יהושע נ' ועדת ערעור לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום) פ"ד ט, 617, 635 (1955); בג"ץ 7/83 מסודי ביארס נ' בית הדין הרבני האזורי חיפה, פ"ד לח(1) 673, 689 (1984); רע"א 8996/04 עודד שכטר נ' נציגות הבית המשותף, פס' ט (21.12.2004); בג"ץ 1986/06 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול פס' 8 (27.5.2008); יששכר רוזן-צבי ההליך האזורי 85-89 (2015); אליאב שוחטמן סדר הדין בבית הדין הרבני כרך ב 1129-1139 (2011)). ואכן, תקנות הדיון הקדישו שלושה סעיפים לחובת ההנמקה בבתי דין רבניים:

הנמקת החלטות

קיד. כל החלטה, למעט החלטה דיונית, שניתנה תוך מהלך המשפט, צריכה להיות כתובה ומנומקת; אולם בית-הדין יכול לדחות את מתן נימוקי ההחלטה לתאריך אחר או לפסק-הדין הסופי, מלבד במקרים שלגביהם יש הוראה אחרת בתקנות אלו.

תוכן פסק-דין

קטו. כל פסק-דין צריך להכיל, מלבד ההחלטה בנושא המשפט, גם
 (א) סיכום תמציתי של טענות הצדדים.
 (ב) קביעת העובדות החשובות.
 (ג) נימוקי ההחלטה.

ויתור על נימוקים
 קטז. בהסכמת שני הצדדים ואחרי שוויתרו על זכות ערעור, רשאי בית-הדין להוציא פסק, מבלי לפרש מאיזה טעם דן.

12. מן המקובלות הוא, שהדיינים נעזרים בחוות דעתו של היועץ המשפטי לשיפוט הרבני (ראו, לדוגמה, בג"ץ 8638/03 סימה אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד סא(1) 259, 273 (2006); בג"ץ 772/00 דיאנה זקס נ' בית-הדין הרבני האזורי בפתח-תקווה, פ"ד נה(2) 49, 52 (2000)). בית משפט זה מכיר ומוקיר את מעמדו ותרומתו החשובה של מוסד היועץ המשפטי לשיפוט הרבני למערכת בתי הדין, ואף מבקש ממנו לעיתים להביע עמדתו ולהשיב בעתירות המופנות כלפי בית הדין (ראו, לדוגמה, בג"ץ 8533/13 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול, פס' 10 לפסק דינה של המשנה לנשיא (כתוארה אז) מ' נאור (29.6.2014)). עם זאת, מובן כי על בית הדין להפעיל שיקול דעת עצמאי, וחוות דעתו של היועץ לשיפוט רבני, על אף חשיבותה, היא אך כלי עזר בידי בית הדין. זאת, בהיקש לחוות דעת פנימית שהוכנה לבקשת שופט על ידי המתמחה או העוזר המשפטי שלו, ובלבד, שההכרעה הסופית נעשית על ידי השופט עצמו:

"שופט רשאי להיעזר בצוות העובד עמו לשם הכנת פסק דין (...) כל עוד ההכרעה השיפוטית נעשית על ידי השופט לאחר עיון, דרישה וחקירה, מה שמצוי בפנינו כנשוא הערעור הוא פסק הדין, שבאחריותו של השופט כל כולו (...)" (ע"א 4126/05 סולימאן דרויש חג'אזי נ' ועד עדת הספרדים, פס ח' (20.6.2006)). +

במקרה דנן, בהתחשב בכך שבית הדין הרבני האזורי תיקן את היעדר ההנמקה בהחלטתו מיום 15.4.2013, ובהתחשב בכך שחלפו מעל שנתיים וחצי מיום מתן ההחלטה, נחה דעתי כי ההחלטה לא פגעה בזכויותיה של העותרת במידה המצדיקה את התערבותנו, ואין מקום להיענות לדרישתה לביטול ההחלטה.

13. הערה לפני סיום.

מזה כשלוש שנים מדשדשים הצדדים בפרוזדור, המשיב כבר נתן לעותרת את גיטה, ויש להצר על כך שהצדדים, שאינם בעלי רכוש רב, מבזבזים את זמנם, אונם והונם על שאלת מירוץ הסמכויות. טוב יעשו הצדדים אם יניחו הדברים מאחורי גוֹם, וידונו באופן ענייני ומהיר במכלול הסוגיות שטרם נדונו לגופם.

14. אשר על כן, העתירה נדחית, ובנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט ח' מלצר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' שהם:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, ב' בחשון התשע"ו (15.10.2015).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

